

Innst. O. nr. 78

(2007–2008)

Innstilling til Odelstinget frå energi- og miljøkomiteen

Ot.prp. nr. 61 (2007–2008)

Innstilling frå energi- og miljøkomiteen om lov om endringer i lov 14. desember 1917 nr. 16 om erverv av vannfall, bergverk og annen fast eiendom m.v. (industrikonsesjonsloven) og i lov 14. desember 1917 nr. 17 om vassdragsreguleringer (vassdragsreguleringsloven)

Til Odelstinget

SAMANDRAG

Bakgrunn

Olje- og energidepartementet fremla november 2002 forslag til endringer i industrikonsesjonsloven og vassdragsreguleringsloven, som i hovedtrekk gikk ut på at alle fremtidige erververe av rettigheter som er konsesjonspliktige etter industrikonsesjonsloven og vassdragsreguleringsloven skulle likebehandles ved at samtlige fremtidige konsesjoner skulle meddeles for en periode av 75 år med vilkår om hjemfall til staten ved utløpet av konsesjonsperioden. Samtidig ble det foreslått at samtlige vannfall ervervet uten vilkår om hjemfall etter ikrafttredelsen av lov nr. 4 av 18. september 1909 skulle pålegges vilkår om hjemfall til staten 75 år etter lovendringstidspunktet (lov-tidspunktmodellen).

Bakgrunnen for departementets vurdering av gjeldende hjemfallsregler var behov for en gjennomgang av hjemfallsinstituttets virkninger på ressursbruk, konkurransen i kraftsektoren, langsiktig nasjonal handlefrihet og offentlige inntekter.

Et utvalg som skulle vurdere hvordan fremtidens hjemfallsinstitutt burde utformes, la november 2004 fram sin utredning (NOU 2004:26). Flertallet i utvalget tilrådde en ordning med partielt hjemfall etter 75 år, som ville innebære at eierne på hjemfallstidspunktet ville få sin eierdel redusert til 1/3, og at staten

ville overta 2/3 av vannfall og kraftverk. Utvalgets flertall gikk inn for å gjennomføre hjemfallsordningen ved å bruke lovtidspunktmodellen.

Norge besluttet i 2006 at gjeldende regelverk og praktisering av hjemfallsinstituttet skulle videreføres. EFTA Surveillance Authority (ESA) stevnet Norge inn for EFTA-domstolen i juli 2006. Parallelt med departementets arbeid rettet ESA søkelyset på konsesjonslovgivningen for erverv av vannfall. ESA anførte at regelverket med ulike konsesjonsperioder for offentlige og private aktører er i strid med EØS-avtalens artikkel 31 om etableringsrett og artikkel 40 om kapitalbevegelse.

Norge innga i oktober samme år sitt tilsvarende til ESA, som ble fulgt opp av nok et prosesskrift fra ESA i desember 2006. Siste prosesskrift i saken var Norges svar fra januar 2007. Det ble holdt muntlig høring i saken 14. mars 2007 i Luxembourg, og dom falt 26. juni 2007. Det er redegjort for dommen i proposisjonen.

Regjeringen legger i proposisjonen til grunn at Norges EØS-rettslige forpliktelser skal etterleves på en måte som sikrer et sterkt offentlig eierskap til landets vannkraftressurser. Etter EFTA-domstolens avgjørelse vedtok Regjeringen med umiddelbar virkning 10. august 2007 en provisorisk anordning i medhold av Grunnloven § 17, som etter Regjeringens vurdering oppfyller de krav som kan utledes av dommen.

Ifølge Grunnloven § 17 gjelder provisoriske anordninger til neste storting. Dette innebærer at den provisoriske anordningen faller bort når lovendringen trer i kraft, men senest når inneværende storting formelt oppløses.

Det er i proposisjonen gjort rede for historisk bakgrunn og gjeldende rett samt dagens eierskap til vannkraften.

Regjeringens lovforslag – konsolideringsmodellen

Industrikonsesjonsloven bygger på at landets vannkraftressurser tilhører og skal forvaltes til beste for allmennheten. Det skal sikres ved en eierstruktur basert på offentlig eierskap på statlig, fylkeskommunalt og kommunalt nivå. Dette formålet foreslås i proposisjonen nedfelt i industrikonsesjonsloven.

Etter dommen i EFTA-domstolen av 26. juni 2007 må industrikonsesjonsloven endres for å bringes i samsvar med de krav EØS-avtalen stiller. Slik Regjeringen tolker dommen kan motstriden løses på flere alternative måter, det er gjort rede for disse i proposisjonen.

Regjeringens lovforslag bygger på konsolideringsmodellen som ble innført gjennom den provisoriske anordningen av 10. august 2007 – og altså basert på prinsippet om et styrket offentlig eierskap til landets vannkraftressurser.

Det fremmes i denne proposisjonen forslag til de endringer i industrikonsesjonsloven og vassdragsreguleringsloven som er nødvendige for å bringe lovverket i samsvar med EØS-retten slik det fremgår av dommen fra EFTA-domstolen.

Det foreslås også en rekke mindre endringer i industrikonsesjonslovens alminnelige bestemmelser. Enkelte av endringene må ses i sammenheng med gjennomføringen av forbudet mot privates erverv av mer enn 1/3 av offentlige kraftselskaper. Det er i proposisjonen gjort rede for de foreslåtte endringene.

Offentlig eierskap til vannkraften

Prinsippet om offentlig eierskap til landets vannkraftressurser har vært lagt til grunn siden hjemfall ble innført som vilkår i vassdragslovgivningen. Regjeringen vil at våre energiressurser skal være hele folkets eie – og vil derfor ha et sterkt offentlig eierskap til våre vannkraftressurser.

Lovens formål skal være å sikre at landets vannkraftressurser tilhører og forvaltes til beste for allmennheten – gjennom offentlig eierskap på statlig, fylkeskommunalt og kommunalt nivå. Hjemfall skal være et virkemiddel for å oppnå formålet om offentlig eierskap.

Prinsippet om offentlig eierskap har vært det førende og avgjørende hensyn ved valg av modell. Regjeringen ønsker å foreta de nødvendige endringer i dagens regelverk som grunnlag for et offentlig eierskapssystem i tråd med artikkel 125 EØS.

Konsolideringsmodellen

Konsolideringsmodellen er den modell som er best egnet til å oppfylle Regjeringens grunnleggende syn på at vannkraftressursene skal være offentlig eiet og forvaltes til det felles beste. Modellen er etter Regjeringens syn innenfor norsk lovgivers handlings-

rom etter EØS-retten og i samsvar med EFTA-domstolens dom.

Grunntanken i konsolideringsmodellen er å stramme inn dagens regelverk og gjøre det mer konsistent enn tidligere. Kjernen i modellen er endringer i lovverket som innebærer:

- a) Nye ervervskonsesjoner kan ikke gis til andre enn offentlige aktører.
- b) Erverv av hjemfalte vannfall og kraftverk begrenses til offentlige aktører.
- c) Adgangen til tilbakesalg/leie etter foregrepet hjemfall opphører.
- d) Salg av mer enn 1/3 av offentlig eide vannfall og kraftverk til private forbys.

Disse fire tiltakene ble midlertidig innført ved den provisoriske anordningen av 10. august 2007, og vil bli permanente ved de lovendringer som Regjeringen nå foreslår. Konsolideringsmodellen forener således plikten til å etterleve dommen fra EFTA-domstolen med hensynet til å sikre og styrke det offentlige eierskapet.

For offentlige eiere av vannkraftverk innebærer modellen få endringer. Konsesjoner gitt til offentlige virksomheter vil fortsatt gjelde uten tidsbegrensning og det vil ikke innføres hjemfall. En forskjell vil være at det innføres forbud mot å selge vannkraftverk fra offentlig virksomhet til private og mot privates erverv av mer enn 1/3 av aksjene eller partene vannfall-eiende selskaper, men slike transaksjoner har i praksis heller ikke forekommet under dagens regler.

Det åpnes fortsatt for at offentlige selskap kan ha inntil 1/3 privat eierskap, slik industrikonsesjonsloven har gitt anvisning på og vært praktisert i om lag 40 år. I et selskap med over 2/3 offentlig eierskap, vil det offentlige ha full kontroll over selskapet, og private kan ikke utøve negativ kontroll.

For private eiere av kraftverk med hjemfallsvilkår innebærer modellen ingen direkte endringer i de eksisterende konsesjoner. Den viktigste forskjellen vil være at muligheten for å oppnå forlengelse med tilbakesalg/leie for en ny periode gjennom foregrepet hjemfall, bortfaller. Det vil heller ikke være adgang for staten til å selge hjemfalte vannfall tilbake til tidligere eier eller til andre private aktører.

I tillegg berøres vannfall og kraftverk ervervet av private uten vilkår om hjemfall indirekte av endringen. Slike kraftanlegg vil heretter ikke kunne selges til andre enn offentlige eiere. Tidligere kunne slike ukonsederte fall og kraftverk selges til private aktører, men da med konsesjon med vilkår om hjemfall etter 60 år.

Konsolideringsmodellen vil gi faste rammevilkår for aktørene i kraftsektoren, og vil ikke utløse salgspres mot offentlige eiere. Samtidig er modellen ikke

til hinder for fortsatt omsetning og restrukturering innenfor den offentlige eiersfære. Modellen viderefører adgangen til inntil 1/3 privat eierskap i offentlige kraftselskaper. For å sikre at det private eierskapet i realiteten ikke overstiger 1/3, foreslås det å innføre en regel som gjør at det private eierskapet kan vurderes i det enkelte tilfellet.

I forbindelse med utredningen av konsolideringsmodellen har departementet også vurdert enkelte andre spørsmål, som ikke er direkte avgjørende for gjennomføringen av modellen.

Regjeringen vil komme tilbake til spørsmål om utleie av vannfall og tilhørende kraftverk i egen proposisjon. I påvente av eget lovforslag om utleie av vannfall og tilhørende kraftverk, foreslås det å oppheve nåværende bestemmelse om bruksrett og langsiktig disposisjonsrett og en tilhørende bestemmelse om fortrinnsrett ved erverv av bruksretter.

Ny formålsbestemmelse om offentlig eierskap til vannkraften, jf. § 1

Regjeringen vil forsterke det offentlige eierskapet til vannkraftressursene for fremtiden, dette skal fremgå av loven som uttrykk for lovgivers syn. Bestemmelsen gir uttrykk for prinsippet om offentlig eierskap som omfatter det statlige, fylkeskommunale og kommunale nivå. En slik spredning av det offentlige eierskapet har ligget fast helt fra konsesjonslovgivningen for vannfall ble innført for 100 år siden.

Bestemmelsen i den provisoriske anordningen av 10. august 2007, hvor prinsippet om offentlig eierskap til landets vannkraftressurser ble nedfelt i § 2, foreslås nå videreført i industrikonsesjonsloven. Dette skal synliggjøre og tilkjennegi lovens hovedformål, og stadfeste det som hele tiden har vært industrikonsesjonslovens hovedformål.

Nye konsesjoner kun til offentlige eiere og krav til offentlig eierskap, jf. § 2

Konsolideringsmodellen forutsetter at kun offentlige eiere i fremtiden kan få konsesjoner til erverv av vannfall og kraftverk. Det gjennomføres ved å oppheve dagens bestemmelser som åpner for at private kan gis slik konsesjon. Siden det heretter kun vil være offentlige eiere som kan få konsesjon for slike erverv, foreslås reglene om dette samlet i § 2.

Konsolideringsmodellens forbud mot at private kan erverve mer enn 1/3 av offentlige vannfalleiende kraftselskaper gjennomføres i loven gjennom de foreslåtte endringene i § 2 om hvilke eiere som skal anses som offentlige i industrikonsesjonslovens forstand. Tilsvarende foreslås (i ny § 3) å gjelde for eksisterende offentlige vannfalleiende selskaper.

Det er i proposisjonen i forbindelse med § 2 offentlig eierskap, gjort nærmere rede for:

- Krav til reelt offentlig eierskap
- Særskilt om eierkjeder – bakenforliggende selskaper
- Særskilt om selskaper med ubegrenset ansvar
- Endringer i organiseringen hos offentlige eiere
- Virkningene av lovstridige avtaler om erverv m.m.

Avskaffelse av ordningen med foregrepet hjemfall og regler om bruksrett og langsiktig disposisjonsrett

Industrikonsesjonsloven og vassdragsreguleringsloven gir etter gjeldende rett konsesjonærer med vilkår om hjemfall anledning til å forhandle med staten om foregrepet hjemfall og tilbakesalg/-leie av vannfall og ny konsesjon – når det gjenstår mindre enn 25 år av konsesjonsperioden. Konsesjonærene som oppnår avtale om foregrepet hjemfall, må betale markedsverdi ved tilbakekjøp/leie. Foregrepet hjemfall har vært nytt i stor grad som virkemiddel mot reduserte investeringsinsentiver mot slutten av konsesjonsperioden forårsaket av hjemfallsinstituttet.

I EFTA-domstolens avgjørelse 26. juni 2007 blir det lagt til grunn at foregrepet hjemfall ikke er forenlig med å forfølge et mål om offentlig eierskap, fordi private aktører ved ordningen gis mulighet til å forlenge sitt eierskap. Ordningen ble suspendert ved den provisoriske anordningen av 10. august 2007, og foreslås på denne bakgrunn opphevet.

Det foreslås også at dagens regler om bruksrett og langsiktig disposisjonsrett oppheves, da slike rettheter i realiteten er omfattende leierettigheter.

Utleie

Ved utleie av vannfall og av vannfall og tilhørende kraftverk må leietakeren etter gjeldende rett ha bruksrettskonsesjon. Det foreslås i proposisjonen at det ikke lenger skal være mulig å stifte bruksretter. Imidlertid foreslås det at det skal være mulig å få forlenget eksisterende konsesjon eller konsesjonsfrie inngåtte avtaler om leie av vannfall som allerede er utbygd, for inntil 30 år av gangen. Det skal i tillegg være mulig å overdra eksisterende bruksretter og leieforhold i forbindelse med omorganisering der erververen er en offentlig aktør.

Statens disponering av hjemfalte kraftverk

Kraftverk, eller andeler av kraftverk, som hjemfaller, vil etter hjemfallet være statens eiendom. Staten kan blant annet velge å beholde verkene eller selge dem til andre offentlige aktører.

Departementet viser til at det første hjemfall av betydning først skjer i 2021, og det vil være lite hensiktsmessig å skissere hvordan disponeringen av hjemfallende verk bør skje så langt fram i tid. Det legges derfor ikke fram forslag til modell for disponeringen av hjemfalte kraftverk.

Vassdragsreguleringsloven og konsolideringsmodellen

Det vises i proposisjonen til at selv om vassdragsreguleringsloven tilnærmet har likelydende regler om hjemfall for reguleringer som industrikonsesjonsloven har for vannfall, har ikke bestemmelsene i vassdragsreguleringsloven vært en del av søksmålet for EFTA-domstolen. Vassdragsreguleringsloven er heller ikke nevnt i selve dommen. Dette gjør at Norge i utgangspunktet ikke har noen plikt til å gjøre endringer i vassdragsreguleringsloven som følge av EFTA-domstolens avgjørelse. Lovene er også ulike i den forstand at industrikonsesjonsloven er en ervervslov, mens vassdragsreguleringsloven i utgangspunktet er en tiltakslov.

Til tross for dette er det nødvendig å endre også vassdragsreguleringsloven på grunn av den i all hovedsak sammenfallende utformingen av hjemfallsreglene i de to lovene. Det foreslås i proposisjonen noen endringer i vassdragsreguleringsloven for å tilpasse den til konsolideringsmodellen, og det vises til at som utgangspunkt skal etablerte rettsposisjoner ikke endres.

Av forslagene til endringer i industrikonsesjonsloven følger det at private ikke kan erverve vannfall. En tilsvarende regel for vassdragsreguleringslovens område ville medføre et forbud mot nye private reguleringskonsesjoner og mot utvidelser av private reguleringskonsesjoner. Nye private reguleringer og utvidelser kan være formålstjenlig for å utnytte de private vannfallene mer optimalt, og det foreslås at private aktører bør gis anledning til å gjennomføre slike tiltak. Forutsetningen er at utbyggingen for øvrig ikke forutsetter overdragelse eller utleie av vannfallene i strid med de foreslåtte bestemmelsene om dette i industrikonsesjonsloven.

Det foreslås at det også kan gis konsesjon for reguleringsanlegg der den private aktøren eier kraftverk og vannfall med vilkår om hjemfall. Vassdragsreguleringskonsesjonen skal da gis med vilkår om tidsbegrensning og hjemfall for reguleringsanleggene. Det vil følge av de foreslåtte endringer i vassdragsreguleringsloven at hjemfall også for reguleringsanleggene i disse tilfellene finner sted på samme tidspunkt som vannfall og kraftverk hjemfaller til staten etter industrikonsesjonsloven.

Det er i proposisjonen gjort rede for konsesjon til vassdragsreguleringer, konsesjonstidens lengde og hjemfallsvilkår, forbudet mot overdragelse av reguleringskonsesjoner og foregrepet hjemfall. Det er også gjort nærmere rede for de enkelte endringene i vassdragsreguleringsloven, og overdragelse av vannfall underlagt hjemfallsvilkår fra private til offentlige eiere.

Konsolideringsmodellen og EØS-avtalen

Departementet viser til at slik konsolideringsmodellen er utformet, bygger den direkte på premisene i dommen fra EFTA-domstolen, og den vil omfattes av det handlingsrom Stortinget som nasjonal lovgiver har innenfor rammene av EØS-avtalen.

Formålet med de lovforslag som fremmes i proposisjonen er å få vedtatt med permanent virkning de endringer som er nødvendige for å etterleve EFTA-domstolens avgjørelse. Samtidig skal de foreslåtte endringene også på selvstendig grunnlag innebære at regelverket om offentlig eierskap forbedres og gjøres mer effektivt og konsistent.

Ved utformingen av konsolideringsmodellen har man hatt et todelt perspektiv. For det første å finne frem til en så god helhetlig løsning som mulig for hvordan eierskapet til landets vannkraftressurser bør reguleres. For det andre å utforme denne reguleringen av eierskapet innenfor de rammer som EØS-avtalen setter for norsk lovgivers handlingsrom, som på dette området til dels må sies å være komplisert og omstridt. I den forbindelse har departementet foretatt omfattende EØS-rettslige vurderinger, både av den foreslåtte modellen og av alternative løsninger. Herunder er det på enkelte punkter også innhentet eksterne rettslige vurderinger, og det har kommet innspill fra berørte aktører.

Det er i proposisjonen gjort rede for hvor langt reglene om eierskap til vannkraften er omfattet av EØS-avtalen, forholdet til reglene om de fire friheter, statsstøttereglene og om private konsesjoner med tidsbegrensning og hjemfall.

Særspørsmål

Departementet viser til at vilkår om hjemfall ble innført som obligatorisk i loven gjennom konsesjonsloven av 1909. Enkelte vannfall ervervet før 1909 har også vilkår om hjemfall fastsatt i konsesjonen. Dersom et vannfall som ikke er konsesjonsbehandlet omsettes, utløses et krav om konsesjon etter industrikonsesjonsloven § 1. I en slik situasjon vil det etter gjeldende lov bli fastsatt vilkår om hjemfall etter 60 år dersom kraftverk og vannfall blir overdratt til en privat aktør. Tilsvarende vilkår vil stilles ved overdragelser av aksjer eller parter i vannfalleiende selskaper, som må likestilles med en direkte overdragelse av kraftverket og vannfallet.

Konsolideringsmodellen vil innebære et forbud mot å omsette kraftverk og vannfall direkte til private aktører fordi disse ikke kan få konsesjon. På samme måte vil det være forbud mot å omsette aksjer eller eierdeler i selskaper med vannfall uten hjemfallsvilkår som overskrider grensen som fastslått til private.

Privat eide vannfall uten hjemfallsvilkår vil på samme måte som tidligere kunne overdras til offentlige aktører. Slike transaksjoner vil øke det offentlige

eierskapet og være i tråd med formålet til konsolideringsmodellen om styrket offentlig eierskap.

Når det gjelder konsesjonsplikten etter industri-konsesjonsloven og konsesjonsgrensen på 4 000 naturhestekrefter vises det til grensen på 4 000 nat.hk., som ble hevet fra 1 000 nat.hk. ved lovendring i 2004 (lov nr. 56/2004), jf. Ot.prp. nr. 54 (2003–2004) og Innst. O. nr. 75 (2003–2004). Begrunnelsen for økningen var å legge til rette for økt småkraftutbygging gjennom en enklere konsesjonsprosess.

Bestemmelsen fordrer en vurdering av hvordan et gitt fall *antas* å kunne reguleres. Det er ikke et eventuelt konkret utbyggingsprosjekt som skal danne utgangspunktet for utregning av kraftgrunnlaget i fallet. Den endelige vurderingen av et falls kraftgrunnlag hører det under forvaltningens skjønn å ta stilling til.

Når det gjelder ulike organisasjonsformer og fall-ervert viser departementet til at vannressursloven er eierskapsnøytral, og det foreslås at det samme heretter skal gjelde for vassdragsreguleringsloven. Konsesjon etter disse lovene kan gis både offentlige og private tiltakshavere.

Dersom rettighetene til fallet som søkes utbygd har én eier, kan dette bygges ut så lenge det ikke skjer noen overdragelse som krever konsesjon etter industrikonsesjonsloven. Det må vurderes om fall over konsesjonsgrensen som har to eller flere eiere, bør kunne bygges ut i fellesskap av grunneierne uten å være i strid med industrikonsesjonsloven.

Det vil ikke være anledning til å etablere aksjeselskap uten konsesjon. Etablering av aksjeselskap som disponerer fallrettighetene må følge konsolideringsmodellens bestemmelser om offentlig eierskap.

MERKNADER FRÅ KOMITEEN

Komiteen, medlemene frå Arbeidarpartiet, Ann-Kristin Engstad, Asmund Kristoffersen, Marianne Marthinsen, Tore Nordtun, Torny Pedersen og Terje Aasland, frå Framstegspartiet, Torbjørn Andersen, Tord Lien og Ketil Solvik-Olsen, frå Høgre, Peter Skovholt Gitmark og Ivar Kristiansen, frå Sosialistisk Venstreparti, Inga Marte Thorkildsen, frå Kristeleg Folkeparti, Line Henriette Holten Hjemdal, frå Senterpartiet, Erling Sande, og frå Venstre, leiaren Gunnar Kvassheim, vil understreke at Noreg ved inngangen til 1900-talet hadde store naturgjevne føresetnader for verdiskaping, men mangla innanlands kapital til å utvikle desse ressursane.

Komiteen merkar seg at på same tid var alle vassfall som var utnytta, i hovudsak eigde av utan-

landske føretak. Komiteen understrekar at Noreg for å hindre at vasskraftressursane kom under utanlandsk kontroll, innførte konsesjonslovane tidleg på 1900-talet, som sikra det langsiktige offentlege eigarskapet til desse ressursane.

Komiteen vil understreke at sidan konsesjonsreglene vart innført i byrjinga av førre århundre, har den offentlege eigardelen gradvis auka og utgjer i dag om lag 88 pst. av all norsk vasskraftproduksjon.

Fleirtalet i komiteen, medlemene frå Arbeidarpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Kristeleg Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, vil òg påpeike at sidan innføringa av lovgivinga har industrikonsesjonslova fleire gonger vore revidert og endra på enkeltpunkt. Fleirtalet vil understreke at hovudmodellen tufta på formålet om offentlig eigarskap har heile tida vore fast, som ein rettstradisjon som går hundre år attende i tid. Fleirtalet merkar seg at det innanfor vasskraftsektoren i heile denne perioden har vore rettsleg stabilitet og forutsigbare rammevilkår. Dette reflekterer vasskrafta sin verdi for det norske samfunn.

Komiteen konstaterar at vasskrafta har skapt arbeidsplassar. Verdiskapinga innan denne sektoren har generert store inntekter til oppbygginga av Noreg, noko som etter komiteen sin meining har vore svært viktig i oppbygginga av Noreg som industri- og velferdsstat over det ganske land.

Komiteen merka seg EFTA-domstolen sin dom av juni 2007, som slo fast at praktiseringa av dagens heimfallsmodell, som gav offentlege eigarar evige konsesjonar, medan private eigarar har tidsavgrensa konsesjon, ikkje er i tråd med EU sine reglar, er brot på prinsippet om likebehandling.

Fleirtalet i komiteen, medlemene frå Arbeidarpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Kristeleg Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, viser til at det gjennom avgjerda i EFTA-domstolen opna seg nytt handlingsrom gjennom premissane i dommen. Fleirtalet merka seg særskilt at domstolen aksepterte at offentlig eigarskap er eit mål i seg sjølv. Fleirtalet meiner offentlig eigarskap innanfor denne sektoren er ein grunnleggjande viktig målsetnad.

Eit anna fleirtal, medlemene frå Arbeidarpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, var av den grunn særst tilfreds med at Regjeringa presenterte sin mellombelse løysing ved innføringa av den provisoriske anordninga av 10. august 2007. Dette fleirtalet merka seg at den provisoriske anordninga slo fast at ingen

andre enn offentlege aktørar kunne få nye konsesjonar for vasskraftverk.

Fleirtalet i komiteen, medlemene frå Arbeidarpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Kristeleg Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, sluttar seg til at Regjeringa har lagt opp til å sikra det breie offentlege eigarskapet til vasskraftressursane. Produksjon og distribusjon av energi frå vasskraft skal i størst mogleg grad vere offentleg eigd. Dette fordi ein so grunnleggjande og avgjerande ressurs som energitilgang og produksjon etter fleirtalet si meining skal vere under folkevald og demokratisk kontroll. Fleirtalet meiner det òg er eit tryggleikspolitisk aspekt ved det å sikre det offentlege eigarskapet til denne ressursen også i framtida. I tillegg til dette meiner fleirtalet at den norske vasskrafta er ei evigvarande og forureiningfrie energikjelde, som i framtida vil gje oss alle store og evigvarande inntekter so lenge ressursane er i alles eige gjennom det offentlege.

Fleirtalet understrekar at ved at berre offentlege aktørar i framtida kan erverva seg vasskraftverk, so styrkar ein ytterlegare det offentlege eigarskapet innanfor denne sektoren.

Fleirtalet merkar seg at formålet om offentleg eigarskap no vert lovfesta i industrikonsesjonslova. Fleirtalet er vidare særst tilfreds med at det breie offentlege eigarskapet no vert sikra gjennom denne loven.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, viser til at hjemfallstidspunktet har vært kjent for konsesjonærene. Hjemfallstidspunktets prinsipp har vært å tilbakeføre vannkraftressurser som har vært disponert av private, til det offentlige. Dette flertallet er derfor tilfreds med at dette prinsippet opprettholdes.

Dette flertallet mener vannkraftressursene har vært og er viktig for utviklingen av Norge som nasjon. Dette flertallet vil på denne bakgrunn ikke endre de forutsetninger for hjemfall som foreligger gjennom de allerede gitte konsesjoner. Dette flertallet mener at omgjøringsadgangen sikrer tilstrekkelig grunnlag for at eksisterende private aktører kan ha deltakelse og eierskap i vannkraftressurser også for fremtiden.

Dette fleirtalet har vidare merka seg dei ulike innspel som har kome i saken frå ulike aktørar i samband med handsaminga av denne sak. Når det gjeld framlegget om å fjerne heimfallsvilkåra for dei private aktørane og å la dei behalde krafta i evig eige – so fremt den vert nytta til lokal industriproduksjon ("betinga heimfall") – so meiner dette fleirtalet at dette ikkje lar seg foreine med hovudmålsetnaden

om størst mogleg offentleg eigarskap til vasskraftressursane.

Dette fleirtalet har òg merka seg innspelet mellom anna frå Norsk Industri, der det vert føreslått at alle private konsesjonærar omfatta av heimfall skal få ein lik heimfallsperiode frå den dato loven vert vedteken ("justert modell"). Dette fleirtalet meiner ut frå dommen at denne justerte modellen ikkje kan foreines med EØS-retten. Det fylgjer av dommen at private ikkje kan få nye eller forlenga konsesjonar dersom formålet om offentleg eigarskap skal fylgjas opp på ein konsistent måte.

Dette fleirtalet finn derfor ikkje å kunne gå vidare med desse to modellane ("betinga heimfall" og "justert modell"), jamfør eit svarbrev frå Olje- og energidepartementet til komiteen datert 22. august 2008 (dep.ref. 08/00225-130).

Dette flertallet viser til at den foreslåtte løsning med 2/3 offentlig eierskap er en videreføring av 50 års praksis. Dette flertallet ser det som en politisk målsetting å opprettholde det sterke offentlige eierskapet til vannkraftressursene gjennom å stadfeste en videreføring av kravet om 2/3 offentlig eierskap.

Dette flertallet viser også til at dette best samsvarer med de selskapsrettslige reglene for når offentlige eiere kan sies å ha kontroll i selskapenes styrende organer, og som for øvrig er godt i samsvar med det som kan utledes av premissene til EFTA-domstolen, se proposisjonen punkt 6.3.6. Det vises også til statsrådets svar på spørsmål 10 i svarbrev til komiteen av 18. august 2008 hvor det heter:

"En lavere grense er etter departementets vurdering ikke tilstrekkelig for offentlige eiere til å opprettholde full kontroll med selskapet ettersom blant annet vedtektsendringer krever minst 2/3 eierskap.

Et strengere krav til offentlig eierskap i vannfallende selskap, vil styrke det offentlige eierskap som er det overordnede målet ved loven. Så lenge offentlige eiere har full kontroll over selskapet, kan ikke departementet se at det har noen følger EØS-rettslig hvilken terskel norske myndigheter legger til grunn."

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet og Høyre viser til at dommen fra EFTA-domstolen slo fast at diskrimineringen i den eksisterende hjemfallsmodellen – ved at offentlige eiere fikk tildelt evigvarende konsesjoner mens private eiere bare fikk tidsbegrensede konsesjoner – var et brudd på EØS-avtalen. Disse medlemmer mener at en slik forskjellsbehandling, som den inntil nylig eksisterende hjemfallsmodellen innebar, var uheldig.

Disse medlemmer viser til NOU 2004:26 "Hjemfall", der et enstemmig utvalg sier følgende:

"Utvalget legger til grunn at ulike rammevilkår for markedsaktørene kan svekke konkurransen og verdiskapingen i sektoren og legger i mindre grad til rette for effektiv ressursbruk fordi det vanskeliggjør omsetning av kraftverk og dermed omstrukturering i bransjen. Dagens hjemfallsregelverk begrenser offentlige eieres muligheter til å gjennomføre fusjoner eller kapitalutvidelser uten å utløse vilkår om hjemfall. Sektoren er nå preget av kompliserte eierstrukturer og omfattende krysseierskap. Et viktig trekk i strukturerendringen som har funnet sted er at Statkraft har ervervet kommunale og fylkeskommunale eierandeler. Statkraft som en offentlig aktør har kunnet erverve slike eierandeler uten at myndighetene har satt vilkår om hjemfall. De senere år er imidlertid Statkrafts ekspansjon i det norske markedet blitt begrenset på grunn av konkurransemyndighetenes vedtak om inngrep mot oppkjøp med hjemmel i reglene om bedriftserverv i konkurranseloven. Det må derfor antas at Statkraft i mindre grad kan være kjøper i fremtidige transaksjoner i det norske markedet."

Disse medlemmer slutter seg til utvalgets vurderinger.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre viser til svarbrev fra olje- og energiministeren på spørsmål fra komiteen, datert 22. august 2008. I svarbrevet skriver statsråden at

"det fremgår klart og entydig av dommen fra EFTA-domstolen at det ikke gjennom konsesjon kan gis en forlengelse av konsesjonsperioden dersom formålet om offentlig eierskap skal følges."

Disse medlemmer viser til følgende begrunnelse fra statsråden:

"Ut fra dommen er jeg av den oppfatning at denne justerte modellen ikke kan forenes med EØS-retten. Det følger av dommen at private ikke kan få nye konsesjoner dersom formålet om offentlig eierskap skal følges opp på en konsistent måte. EØS-rettslig vil en slik justert modell være i strid med hele grunnlaget for konsolideringsmodellen ved at industrien på denne måten gjennom konsesjon får forlenget de tidsbegrensede konsesjonene. En slik justering vil ødelegge konsistensen og dermed sette konsolideringsmodellen i fare i forhold til EØS-retten."

Disse medlemmer viser til at professor, dr. juris Erling Hjelmeng ved Universitetet i Oslo på oppdrag fra Norsk Industri har utført en vurdering av den justerte modellen, datert 27. august 2008. Denne innebærer at det i Ot.prp. nr. 61 (2007–2008) foreslåtte forbudet mot erverv av privat eiendomsrett til vannfall og kraftverk innføres, mens eksisterende kraftverk underlagt hjemfallsvilkår først hjemfaller til staten 1. januar 2069. Formålet med den justerte modellen er å gjennomføre Regjeringens forslag om et konsistent offentlig eierskap, men å gi private konsesjonærer en rimelig omstillingsperiode.

Disse medlemmer har merket seg at professor Hjelmeng konkluderer med at olje- og energiministeren benytter feil utgangspunkt når han likestiller utfasing etter en omstillingsperiode med "nyetablering" av privat eierskap. Statsrådets bastante konklusjoner om at en justert modell er uforenlig med EØS-avtalen savner dermed et robust rettslig grunnlag. Hjemfallstidspunktene fastsatt i de respektive konsesjoner representerer etter professor Hjelmengs oppfatning ikke en mer konsistent utfasing av privat eierskap enn "justert modell", samtidig som gjennomføringen av utfasingen ikke svekker konsistensen i restriksjonen på nyerverv av privat eiendomsrett i kraftsektoren.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre mener at en fremtidig konsesjons- og vassdragsreguleringslovgivning og skattlegging når det gjelder vannkraftressursene, må sikre en effektiv offentlig kontroll med anvendelsen av vannkraftressursene og at grunnrenten fra utnyttelsen av vannkraften tilfaller fellesskapet gjennom effektiv skattlegging. Disse medlemmer mener at private og offentlige eiere av vannkraftressursene må likebehandles.

Disse medlemmer går på denne bakgrunn primært inn for en modell for en fremtidig konsesjonslovgivning m.m. for vannkraftressursene basert på følgende:

- Dagens tidsbegrensede konsesjoner gjøres evigvarende.
- Øvrige eksisterende konsesjonsvilkår (bl.a. i forhold til anvendelse av kraften til industriformål) ligger fast.
- Nye konsesjoner gis til private og offentlige utbyggere på like vilkår.
- Staten gis forkjøpsrett ved alle transaksjoner av eierandeler i vannkraftproduksjon.
- Skattesystemet skal sørge for at grunnrente fra vannkraftproduksjon tilfaller fellesskapet.

Disse medlemmer mener at en slik modell er holdbar i forhold til EØS-avtalen.

Disse medlemmer viser til at EFTA-dommen har utløst et akutt behov for å finne en hjemfallsløsning som kan samle bred oppslutning og som er holdbar i forhold til EØS-avtalen. Disse medlemmer går derfor sekundært inn for en løsning basert på Regjeringens lovforslag, men med en overgangsperiode på 60 år til offentlig eierskap er fullt ut gjennomført, og der dagens private eiere av vannkraftkonsesjoner likebehandles.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folke-

parti og Venstre vil reetablere hjemfallsinstituttet i industrikonsesjonsloven og vassdragsreguleringsloven der øvrige konsesjonsvilkår, med unntak av utløpstidspunkt, er de samme som ved de tidligere konsesjoner eierne har hatt. Dette vil gi en overgangsperiode på 60 år frem til fullt offentlig eierskap er gjennomført.

Disse medlemmer viser til at hensynet til et konsistent system for offentlig eierskap ikke er til hinder for at det etableres en ordning som viderefører dagens private eierskap i en overgangsperiode. Disse medlemmer viser til side 64 i Ot.prp. nr. 61 (2007–2008) der det heter:

"Det er ikke nødvendig å ekspropriere disse kraftverkene av hensyn til konsolideringsmodellens EØS-rettslige konsistens, selv om det innebærer at disse kraftverkene fortsatt vil være i privat eierskap for en kortere eller lengre periode."

Disse medlemmer viser til at gjennomføringen av konsolideringsmodellen innebærer at industrien nå fratras adgangen til foregrepet hjemfall, adgangen til å bygge ut nye vannfall og adgangen til å kjøpe kraftverk eller kraftselskaper. Direkte eierskap til kraftverk er med på å muliggjøre investeringer i industrien. Industrien har derfor behov for en overgangsperiode for å få tid til omstilling til en situasjon hvor den ikke lenger kan eie kraftproduksjon.

Disse medlemmer viser til at det er relativt kort tid igjen til de opprinnelige hjemfallstidspunktene for flere av kraftverkene dette gjelder. Den korte tiden til hjemfall for disse kraftverkene kan innebære en vanskelig forhandlingsposisjon overfor offentlige kjøpere. De aktuelle selskapene kan derfor føle seg tvunget til å selge kraftverkene i god tid før hjemfallstidspunktene for å sikre at det skjer til en pris som reflekterer en reell konkurranse mellom de offentlige aktørene. Videre vil en lengre overgangsperiode i større grad likebehandle investeringer i opprustning og utvidelse av industriens vannkraftverk med de som foretas i offentlig eide kraftverk. Det er viktig for å sikre god ressursutnyttelse i alle norske vannkraftverk, uavhengig av eierskap.

Disse medlemmer foreslår derfor at det etableres en mer hensiktsmessig overgangsordning for utfasing av privat eierskap, slik at siste frist for industriens overdragelse av de konsesjonsbelagte kraftverkene settes til etter siste opprinnelig fastsatte hjemfallstidspunkt (1. januar 2066). Hjemfall vil da skje samtidig for alle de aktuelle kraftverkene.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"I lov 14. desember 1917 nr. 16 om erverv av vannfall, bergverk og annen fast eiendom m.v. skal § 41 nytt første ledd lyde:

Tidsbegrensede konsesjoner om erverv av eiendomsrett til vannfall gitt til private i medhold av denne lov gjelder til 1. januar 2069. Ved konsesjonstidens utløp gjelder § 2, tredje ledd post 17 tilsvarende."

"I lov 14. desember 1917 om vassdragsreguleringer gjøres følgende endring:

Ny § 10 nr. 2 til erstatning for någjeldende bestemmelse som i hht. Ot.prp. nr. 61 (2007–2008) er foreslått opphevet:

Tidsbegrensede konsesjoner til vassdragsreguleringer gitt til private i medhold av denne lov gjelder til 1. januar 2069, såfremt reguleringene utnyttes i forbindelse med vannfall som omfattes av ervervs-konsesjon som i hht. § 41 første ledd i lov av 14. desember 1917 nr. 16 om erverv av vannfall m.v. gjelder til 1. januar 2069."

Disse medlemmer viser videre til at professor, dr. juris Olav Kolstad ved Universitetet i Oslo har på oppdrag fra Norsk Industri utført en juridisk vurdering – om det er forenlig med EØS-avtalen og EFTA-domstolen i hjemfallssaken om lovgiver gir de private konsesjonærene en frist frem til 2060 for å selge vannkraftverkene. Kolstad konkluderer med at løsning der hjemfallstidspunkt settes til 2060 vil være forenlig med EØS-avtalen.

Disse medlemmer har registrert at olje- og energiminister Terje Riis-Johansen i brev til komiteen 26. og 27. august 2008 klart fastslo at opposisjonens forslag til justert konsolideringsmodell med samordnet hjemfall, ikke er forenlig med EØS-retten.

Under den åpne høringen i komiteen 2. september 2008 ble det klargjort at det er et politisk handlingsrom tilknyttet valg av hjemfallsmodell, og at en modell med samordnet hjemfall også vil være konsistent i forhold til EØS-retten. Disse medlemmer har merket seg at statsråden i løpet av høringen gikk tilbake på sitt opprinnelige standpunkt. Fra å være tydelig på at samordnet hjemfall ikke er forenlig med EØS-retten, endret han sin mening – da han på spørsmål fra komiteen svarte at "dette er en sjanse vi ikke er villig til å ta". Disse medlemmer vil peke på at det går klart frem at statsrådets skepsis til en modell med samordnet hjemfall er politisk og ikke juridisk motivert.

Disse medlemmer viser til overnevnte brev fra statsråden til komiteen, hvor statsråden ikke vil bistå komiteen med utarbeidelse av lovtekst til forslaget om samordnet hjemfall – med begrunnelsen at forslaget ikke er forenlig med EØS-retten. Disse medlemmer mener det er kritikkverdige av statsråden å avslå en slik henvendelse. Stortinget er det lovgivende organet, og skal derfor ha den nødvendige

hjelp til å utforme presise lovforslag i forbindelse med behandlingen av saker.

Fleirtalet i komiteen, medlemene frå Arbeidarpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, viser – vedrørende mellom anna MuskenSenter AS – til proposisjonen der det kjem fram at verken private eller offentlege aktørar skal kunne få konsesjon for å leige eller erverve rettar for ikkje-utbygde vassfall over 4 000 naturhestekrefter. Det gjeld uavhengig av nasjonalitet eller etnisk tilknytning.

Fleirtalet viser til proposisjonen punkt 5.5.2 og uttale frå Justisdepartementet sin lovavdeling av 29. april 2008 vedrørende denne sak. Som det kjem fram av uttala vil ikkje ILO-konvensjon nr. 169, FN-konvensjonen om sivile og politiske rettar (SP) eller Grunnloven § 110 a verte krenka so lenge framlegget til endringar i industrikonsesjonslova og vassdragsreguleringslova ikkje gjer inngrep i eksisterande rettar til å utnytte vasskraft. At det i eit konsesjonssystem tidlegare låg føre eit høve til å få konsesjon til kraftutbygging, utgjer ikkje ein rett til å utnytte vasskraft på denne måten. Ei endring i konsesjonssystemet som avgrensar kven som kan få konsesjon, er difor ikkje eit inngrep i ein eksisterande rett. Korkje frå ILO-konvensjon nr. 169, FN-konvensjonen om sivile og politiske rettar (SP) eller Grunnlova § 110 a kan ein krevja at private, samiske interesser skal ha rett til å etablere vasskraftverk.

Fleirtalet viser vidare til proposisjonen der konsesjonsgrensa er sett til 4 000 naturhestekrefter. Fleirtalet meiner at dersom konsesjonsgrensa på 4 000 naturhestekreftar vert heva, so kan formålet med offentlig eigarskap verte svekka. Ein heving vil opne for meir privat eierskap og sette modellens konsistens i fare. I tillegg vil dei aller fleste småkraftverk falle under grensa på 4 000 naturhestekreftar. Fleirtalet støttar av den grunn at grensa vert ståande på 4 000 naturhestekreftar.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre har merket seg at MuskenSenter og samiske interesser i Sverige planlegger flere vannkraftprosjekter i Tysfjord og Fauske kommuner i Nordland basert på delvis norske og delvis svenske vannressurser. Det dreier seg om Musken kraftverk i Tysfjord kommune basert på norske vannressurser, Grunnfjordbotn kraftverk i Tysfjord kommune basert på norske og svenske vannressurser og Sulis kraftverk og Sjønstå kraftverk i Fauske kommune basert på svenske vannressurser. Disse prosjektene kan med det foreliggende lovforslaget ikke realiseres, fordi det i lovforslaget – slik det er fremmet av Regjeringen – kun blir adgang for norske offentlige eiere til å

erverve fallrettigheter. Det foreliggende lovforslaget hindrer ikke norske offentlig eide aktører utbygging basert på svenske vannressurser med fall mot Norge, men lovforslaget gjør det ulovlig å utbygge disse vannressursene i regi av svenske foretak i Norge. Lovforslaget skaper dermed enerett for norske offentlig eide aktører til fremtidig ressursutnyttelse av svenske vannressurser med fall mot Norge.

Disse medlemmer mener på denne bakgrunn at det i § 1 femte ledd i loven bør kunne åpnes for unntak fra bestemmelsen om at bare offentlige aktører skal kunne erverve fallrettigheter under henvisning til bestemmelsene i Grunnloven § 110 a, folkerettslige regler og forpliktelser og forholdet til våre naboland. Unntaket fra kravet om offentlig eierskap må også forstås slik at konsesjon til å erverve eiendomsrett til vannfall – slik det fremgår av § 2 – kan gis også til andre, der hensynet til særlige rettigheter og statens plikter skal ivaretas.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"I lov 14. desember 1917 nr. 16 om erverv av vannfall, bergverk og annen fast eiendom m.v. skal § 1 femte ledd lyde:

Når særlige hensyn foreligger, kan vedkommande departement i det enkelte tilfelle gjøre unntak fra konsesjonsplikt, forkjøpsrett og kravet om offentlig eierskap over vannfall."

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet og Høyre viser til at det er et betydelig potensial for utbygging av småkraftverk her i landet. Dette er mindre utbygginger som gir små naturinngrep, men som samlet kan gi en betydelig økt kraftproduksjon. Den økonomiske verdi av det enkelte prosjekt er langt mindre enn for tradisjonelle større vannkraftutbygginger. Det bør tilsi at det er mindre behov for statlig eierskap til disse ressursene.

Disse medlemmer viser til at dagens rammevilkår i form av manglende økonomiske støtteordninger, omfattende krav til konsesjonssøknader og en lang behandlingstid for disse i Norges Vassdrags- og energidirektorat, har gjort at lite av dette potensialet så langt er utnyttet.

Disse medlemmer mener på denne bakgrunn at konsesjonsgrensen i industrikonsesjonsloven bør heves fra 4 000 naturhestekrefter til 10 000 naturhestekrefter. En slik heving av konsesjonsgrensen vil legge til rette for økt utbygging av mindre kraftverk. En heving av konsesjonsgrensen gjør at eiere av småkraftverk sikres evigvarende inntekter fra sin kraftproduksjon, noe som vil gjøre det mer økonomisk attraktivt å investere i småkraftverk, og det

gir en enklere saksbehandling ved utbygging av småkraftverk.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"I lov 14. desember 1917 nr. 16 om erverv av vannfall, bergverk og annen fast eiendom m.v. skal § 1 første ledd lyde:

Uten tillatelse av Kongen (konsesjon) kan ingen andre enn staten med full rettsvirkning erverve eiendomsrett eller bruksrett til vannfall (fall eller stryk) som ved regulering antas å kunne utbringes til mer enn 10.000 naturhestekrefter, enten alene eller i forbindelse med andre vannfall som erververen eier eller bruker når fallene hensiktsmessig kan utbygges under ett. Konsesjonsplikten gjelder også avtaler om erverv av langsiktig disposisjonsrett til vannkraftressursene."

"I lov 14. desember 1917 nr. 16 om erverv av vannfall, bergverk og annen fast eiendom m.v. skal § 2 første ledd lyde:

Foretak organisert etter lov om statsforetak, norske kommuner og fylkeskommuner kan få konsesjon til å erverve eiendomsrett til vannfall på de nærmere betingelser Kongen fastsetter. Konsesjon kan også gis til bestemt selskap, foretak, lag eller sammenslutning som direkte eller indirekte er eid av et statsforetak eller en eller flere kommuner eller fylkeskommuner på en slik måte at statsforetaket, kommunen eller fylkeskommunen alene eller sammen direkte eller indirekte innehar minst halvparten av kapitalen og stemmene og organiseringen er slik at det åpenbart foreligger reelt offentlig eierskap."

Disse medlemmer mener intensjonene om offentlig kontroll av vannkraften i alle praktiske formål opprettholdes også ved 51 pst. offentlig eierandel i det enkelte kraftselskap. Disse medlemmer mener derfor at private aktørers eierandel i kraftselskap bør kunne økes fra 33 pst. til 49 pst. En slik endring i Regjeringens forslag vil medføre at kraftselskap hvor private aktører i dag eier mellom 33 pst. og 49 pst. fortsatt vil kunne sitte på denne eierandelen.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, viser til høringsuttalelse fra Samarbeidende kraftfylke. Flertallet peker på at fylkeskommunenes "langsiktige disposisjonsretter" har stor likhet med utleie. Flertallet ber derfor Regjeringen å foreta en bredere vurdering av "langsiktige disposisjonsretter" i den varslede proposisjonen om utleie.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre er uenig i Regjeringens opphevelse av reglene om stiftelse av langsiktige disposisjonsretter. I proposisjonen argumenteres det for at det ikke er behov for å videreføre disse reglene fordi aktørene kan inngå avtale om deleierskap i de ulike utbyggingsselskapene.

Samarbeidende kraftfylker mener imidlertid at deleierskap ikke er hensiktsmessig i alle tilfeller, for eksempel der Statkraft er utbygger, og ønsker derfor at mulighetene for langsiktige disposisjonsretter videreføres.

Disse medlemmer ber Regjeringen vurdere å utfylle konsolideringsmodellens målsetting om offentlig eierskap med et mål om eierskap forankret i den aktuelle vertsregionen. Regjeringen bes å gjeninnføre reglene for stiftelse av langsiktige disposisjonsretter i den varslede proposisjonen om utleie av vannfall og tilhørende kraftverk.

Komiteen viser til at bakgrunnen for konsesjonslovene var ønske om å kombinere videre utvikling av industrien samstundes som den offentlige eigarskapen ble ivareteket på sikt. Det grunnleggjande grep i lovene av 1917 er etter komiteen sitt syn at det vert kravd konsesjon frå styresmaktene for erverv av vassfall eller kraftverk. Vidare merkar komiteen seg at konsesjonslovene av 1917 byggjer på ein grunntanke om at avkastinga frå vasskraftressursane skal koma fellesskapet til gode, og difor i prinsippet bør vere eigd av det offentlege. Komiteen påpeikar at rettstilstanden med at vasskraftressursane i Noreg i utgangspunktet tilhøyrrer den som eig grunnen der fallet ligg, er kodifisert i vassressurslova § 13, og at denne også var slått fast i tidlegare lovgjeving. Dette er i motsetnad til dei fleste andre land i Europa der offentlig eigarskap til vassdraga har rådd grunnen.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre viser til at industrialiseringen av Norge fra slutten av 1800-tallet og utbyggingen av vannkraftressursene hang nært sammen. I tillegg til en begynnende offentlig forsyning av elektrisk kraft, var formålet med vannkraftutbyggingen å skaffe elektrisk kraft til industrien. Muligheten til å bruke fossekraft i tyngre industri var bakgrunnen for de første vannkraftutbyggingene. Industrien var derfor den fremste erverver og utbygger av vannkraften på slutten av 1800-tallet og begynnelsen av 1900-tallet. Frem til 1920 var det nesten bare privateide kraftverk i Norge.

Disse medlemmer viser videre til at utenlandsk kapital var viktig for industriutbyggingen og utbyggingen av vannkraften på slutten av 1800-tallet.

I Norge var det lite kapital til slike store investeringer som utbygging av vannkraft og storindustri innebar. Den tidlige fasen av vannkraftutbyggingen var derfor preget av privat og utenlandsk kapital, og i 1906 eide utlendinger over tre fjerdedeler av fossene som ble bygget ut. Disse medlemmer peker på at på den tiden var det, sammenlignet med i dag, få virkemidler for å sikre offentlig kontroll med utnyttelsen av nasjonale naturressurser og for å sikre fellesskapet inntekter fra grunnrenten av utnyttelsen av nasjonale naturressurser. Dette var bakgrunnen for innføringen av konsesjonslovene tidlig på 1900-tallet.

Disse medlemmer viser til at det i dag er en omfattende lovregulering som sikrer offentlig kontroll med utnyttelsen av vannkraftressursene, og som sikrer at det offentlige i stor grad sikrer seg grunnrenten som utnyttelsen av denne ressursen gir. Disse medlemmer viser til at utnyttelsen av vannkraftressursene blant annet er regulert gjennom følgende lover:

- Industrikonsesjonsloven.
- Vassdragsreguleringsloven.
- Vannressursloven.
- Energiloven.

I tillegg er utnyttelsen av vassdragene regulert gjennom følgende vedtak i Stortinget:

- Verneplan for vassdrag (I-IV).
- Samlet plan.

Det offentlige – staten og vertskommunene/vertsfylkene – sikrer seg mesteparten av verdiene utnyttelsen av vannkraftressursene genererer gjennom blant annet følgende skatter og konsesjonsvilkår:

- Inntektsskatt (selskapsskatt)
- Grunnrenteskatt
- Naturressursskatt
- Eiendomsskatt
- Konsesjonsavgift
- Konsesjonskraft

Et ensidig offentlig eierskap til all konsesjonspliktig vannkraftproduksjon er derfor etter disse medlemmers mening ikke nødvendig for å sikre offentlig styring og kontroll med utnyttelsen av vassdragsressursene eller offentlige inntekter fra utnyttelsen av disse.

Disse medlemmer viser videre til at det offentlige allerede eier 88 pst. av all vannkraftproduksjon her i landet. Disse medlemmer mener at viktige politiske målsettinger, som offentlig kontroll over vannkraftressursene og offentlige inntekter fra

utnyttelsen av disse, kan sikres gjennom en fortsatt blanding av offentlig og privat eierskap.

Disse medlemmer mener at det er viktig med en effektiv grunnrentebeskatning av utnyttelsen av vannkraftressursene. Det er for det første viktig at grunnrenten fra utnyttelsen av en felles ressurs kommer alle innbyggerne til gode. For det andre er det ut fra effektivitetshensyn hensiktsmessig med beskatning av grunnrente, som i motsetning til ordinær inntekts- og formuesskatt, ikke virker vridende på et selskaps investerings- og driftsbeslutninger. Inndragning av grunnrente gjør det mulig å redusere andre skatter som svekker den samfunnsøkonomiske effektiviteten.

Disse medlemmer peker på at effektive markeder for kraftomsetning og selskapskontroll er sentrale forutsetninger for å synliggjøre grunnrenten, noe som igjen er en viktig premisse for at myndighetene skal kunne inndra grunnrenten. Et effektivt marked for kraftomsetning innebærer at den produserte kraften omsettes til en pris som på marginen tilsvarende forbrukernes betalingsvilje. Effektive markeder for kraftomsetning og selskapskontroll legger til rette for at investeringer i økt kraftproduksjon foretas når det er lønnsomt, at de rimeligste investeringene foretas først, og at kostnadene i den daglige drift ikke er høyere enn nødvendig.

Disse medlemmer viser til at også hjemfall innebærer en form for grunnrenteinndragning, ved at staten etter konsesjonsperiodens utløp sikrer seg eierskap til kraftproduksjonen, og dermed inntektene fra denne. Disse medlemmer vil imidlertid peke på at hjemfall er en mindre effektiv form for grunnrenteinndragning enn en effektiv grunnrenteskatt. Dette skyldes at det er vanskelig å se om hele grunnrenten avspeiles i det årlige overskuddet, eller om deler av grunnrenten brukes til å finansiere ineffektiv drift eller ulønnsomme investeringer. Faren for dette øker dersom endringene i eierskapet er uaktuelt fordi en låst eierposisjon og fravær av et effektivt marked for selskapskontroll kan svekke eiers posisjon overfor administrasjonen. En annen problemstilling kan være at en låst eierposisjon kan begrense selskapets tilgang til risikovillig kapital, og derigjennom begrense selskapets muligheter til å utvide virksomheten videre, realisere lønnsomme investeringer mv.

Disse medlemmer viser til at 88 pst. av norsk vannkraftproduksjon er i dag offentlig eid. Ved salg av de offentlige eide kraftverkene tilfaller hele eller deler av forventet fremtidig inntekt det offentlige. Det offentlige eierskapet er fordelt på et stort antall kommuner, fylkeskommuner og staten, samt selskap eid av disse. I de siste årene er betydelige eierandeler i kommunale og fylkeskommunale kraftselskaper blitt solgt til Statkraft. Hensynet til effektiv konkur-

ranse setter imidlertid grenser for hvor stor en bedrift kan bli før det truer konkurransen i markedet.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre har merket seg at konkurransemyndighetene har grepet inn både overfor Statkrafts erverv av aksjene i Agder Energi og Trondheim Energiverk. Disse medlemmer konstaterer imidlertid at når det gjelder det siste, valgte fornyings- og administrasjonsministeren av politiske grunner å sette den faglige avgjørelsen til konkurransemyndighetene til side, noe som var uheldig for konkurransesituasjonen på kraftmarkedet – og dermed for strømkundene – i Midt-Norge.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre viser til at effektiv ressursbruk er viktig for å sikre høyest mulig verdiskaping, og dermed høyere velferd. Et sentralt virkemiddel for å oppnå effektiv ressursbruk er å legge til rette for virksom konkurranse. Skal effektiviteten i kraftverkene maksimeres, er det nødvendig med kompetente aktører, som blant annet må vurdere når det er ønskelig å tappe vann for å produsere kraft, bestemme hvordan vannkraftverkene skal organiseres/styres, bestemme når og hvor mye det skal investeres osv. Selve investeringsbeslutningen krever at eierne har økonomisk styrke – og incentiver – til å gjennomføre investeringene på samfunnsøkonomisk ønskelig tidspunkt. Et viktig krav for å sikre at de mest kompetente og økonomisk best egnede aktørene deltar i norsk kraftproduksjon er at alle som ønsker å kjøpe eierandeler i et kraftverk, må stå overfor de samme rammevilkårene. Den produsenten som får det meste ut av ressursene, vil dermed ha den høyeste betalingsviljen. Forskjellige rammevilkår vil kunne føre til at en bedrift som ikke er så effektiv likevel, kan skaffe seg innsatsfaktorer (f.eks. kraftressurser) som andre kunne fått mer ut av. For å fremme virksom konkurranse, og derigjennom mest mulig effektiv ressursbruk, bør alle som ønsker å erverve eierskap i et vannkraftverk stå overfor de samme rammebetingelsene.

Disse medlemmer viser til at det konsesjonsregimet som har eksistert inntil nylig, skilte imidlertid mellom privateide og offentlig eide selskaper. Konsesjonsreglene innebar at norske offentlig eide eiere kunne tilby mer enn private og utenlandske investorer for den samme aksjeposten, ettersom et vannfall med evigvarende konsesjon er mer verdt enn et vannfall med tidsbegrenset konsesjon med hjemfall. Forskjellene i verddivurdering av kraftverk kan føre til at eierandeler i kraftverkene ikke allokeres til de eiere som er mest effektive. Dette kan bli forsterket av at det kun i begrenset grad gis konsesjoner for

bygging av nye vannkraftverk. Nye aktører som ønsker å etablere seg i norsk vannkraftsektor, må derfor i all hovedsak basere seg på erverv av eksisterende virksomhet.

Disse medlemmer viser til at betydningen av eventuelle effektivitetstap lar seg vanskelig kvantifisere, men peker på at gitt de store verdiene i norsk vannkraftproduksjon, kan selv mindre avvik fra optimal ressursbruk gi seg utslag i store effektivitetstap. Disse medlemmer viser til at når Regjeringen ikke bare vil diskriminere private eiere, men til og med utelukke dem fra å erverve nye vannkraftkonsesjoner eller kjøpe eksisterende vannkraftverk, blir denne utviklingen ytterligere forsterket.

Disse medlemmer peker på at ineffektiv ressursbruk i særlig grad kan oppstå i selskaper som opererer innenfor grunnrentesektorer, som for eksempel vannkraftproduksjon. Det skyldes at selskapet kan oppnå tilsynelatende tilfredsstillende resultater selv om ressursbruken ikke er effektiv, fordi grunnrenten kan nyttes til å finansiere ineffektiv drift eller ulønnsomme investeringer. Dette er et argument for at det er særlig viktig å legge til rette for et effektivt marked for omsetning av eierandeler i grunnrentesektorer.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Venstre viser til at hjemfallsordningen er med på å sikre offentlig eierskap til vannkraftressursene. Dette eierskapet er i dag spredt på kommuner, fylkeskommuner og staten. Staten er en stor aktør gjennom sitt eierskap av Statkraft. I tillegg til Statkrafts egen produksjon er selskapet også medeier i flere regionale kraftselskaper. Disse medlemmer vil peke på at denne konsentrasjonen av makt har gjort at Statkraft har fått en dominerende og kontrollerende rolle i kraftsektoren. Disse medlemmer ønsker å utrede en modell hvor Statkrafts eierandeler i de regionale energiselskapene eies av staten direkte, eller at det opprettes et annet statlig selskap for å ivareta dette.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen utrede en modell for hvordan Statkrafts eierandeler i de regionale kraftselskaper kan eies av staten direkte eller gjennom et annet statlig selskap."

Komiteen meiner at det innanfor ramma av EØS-avtalen er viktig å leggje til rette for framtidig industriutvikling i Noreg.

Dette lovframlegget frå Regjeringa er etter meininga til fleirtalet i komiteen, medlemene frå Arbeidarpartiet, Sosialistisk Ven-

streparti og Senterpartiet, eit bidrag for å oppnå dette. Gode vilkår for kraftintensiv industri er summen av ulike enkeltelement. Fleirtalet understrekar at lovfesting av høve til omgjerung er eit slikt element som medverkar til framleis industriutvikling. Dette fordi høve til omgjerung inneber at private selskap som sel sine kraftverk til offentlege eigarar, kan sikre seg langsiktig krafttilgang gjennom deleigarskap i offentlege selskap. Fleirtalet viser til at private industriselskap med kraftverk som vil heimfalle til staten kan søkje slike løysingar for å sikre og vidareutvikle industriverksemdar i Noreg og i framtida.

Fleirtalet meiner difor at løysinga som no er vald, er med å medverka til at kraftintensiv industri òg i framtida kan sikras langsiktig tilgang på energi. Langsiktig krafttilgang er etter fleirtalet si meining med å leggje grunnlaget for langsiktige investeringar.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet og Høyre viser til at Regjeringens lovforslag vil innebære at dagens tidsbegrensede konsesjoner vil heimfalle til staten ved konsesjonsperiodens utløp, og vil ikke under noen omstendigheter bli fornyet. Ordningen med foregrepet heimfall vil også bli avvirket. Disse medlemmer viser til at de tidsbegrensede konsesjoner industrien har vil utløpe senest i midten av dette århundre, hvorav mange i perioden mellom 2020 og 2030. Da vil en mer enn 100 år gammel praksis, helt fra vi begynte å utnytte vassdragene til kraftproduksjon her i landet, være over, og industrien vil ikke lenger ha mulighet til kraftforsyning fra egen vannkraftproduksjon. Disse medlemmer viser til at blant annet Norsk Hydro gjennom mer enn 100 år har bygget kraftanlegg for å drive industrivirksomhet i Norge. Disse medlemmer har merket seg at Hydro varsler at dette ønsker selskapet å fortsette med.

Disse medlemmer viser til at muligheten til å eie egen kraft fortsatt er viktig for kraftintensiv industri i Norge. For denne industrien utgjør energikostnadene en vesentlig del av produksjonskostnadene. Eierskap til egne kraftverk gir kraftintensiv industri en eksponering mot kraftmarkedet, og dermed redusert risiko i forhold til økte kraftpriser i fremtiden. Disse medlemmer har merket seg at industrien uttaler at slik situasjonen er i energimarkedene, er det svært utfordrende å skaffe konkurransedyktig kraft til forutsigbare priser. Forslaget til endringer i industrikonsesjonsloven gjennom konsolideringsmodellen, slik Regjeringen foreslår, bidrar etter industriens oppfatning til økt usikkerhet og gjør det vanskeligere å ta store investeringsbeslutninger.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti viser konkret til at Norsk Hydro i disse dager står overfor beslutningen om de skal investere opp mot 8 mrd. kroner i nye smelteovner ved sitt aluminiumsverk på Karmøy til erstatning for dagens Søderberg-ovner, som må utfases på grunn av miljøkrav. Dette er en beslutning som berører om lag 600 arbeidsplasser. Et sentralt element i Hydros beslutning om eventuelle investeringer på Karmøy vil være sikker tilgang på kraft i årene fremover. Egenprodusert kraft gir en slik sikkerhet. Hydro Karmøy forsynes i dag med kraft fra Hydros heleide vannkraftverk Røldal-Suldal. Med Regjeringens forslag vil Hydro i god tid før utløpet av konsesjonsperioden måtte selge minst 2/3 av dette anlegget til det offentlige. Det betyr at Hydro, istedenfor å produsere kraften sin selv, vil være prisgitt mulighetene av å få en god avtale om kjøp av tilstrekkelig kraft til aluminiumsverket i markedet. Får de ikke det til, vil Hydro i stedet satse mer utenlands. Disse medlemmer frykter at de foreslåtte endringer i industrikonsesjonsloven vil sette Hydros planer om nye investeringer på Karmøy i fare.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre har merket seg at dagens regjeringenspartier – før valget høsten 2005 – lovet at en ny sosialistisk regjering ville tilby industrien kraft til under markedspris. Disse medlemmer viser her blant annet til at statsminister Jens Stoltenberg i Stavanger Aftenblad 9. august 2005 lovet følgende:

"Ei ny sosialistisk regjering vil tilby industrien el-kraft til under markedspris. Ei to-pris ordning på kraft med ein spesialpris til industrien og ein markedspris til vanlege hushald er mogeleg å etablere i Norge med godkjenning frå dei europeiske kontrollorganene i EØS og ESA."

Disse medlemmer har merket seg at til tross for sine tidligere løfter, sa Regjeringen i St.prp. nr. 66 (2006-2007) at:

"Regjeringen erkjenner at det innenfor EØS-avtalen i dag er svært vanskelig å innføre særnorske ordninger som gir den kraftintensive industrien fordeler av betydning."

Disse medlemmer konstaterer at med dette har Regjeringen nærmest gitt opp å innfri ett av de meste sentrale valgløftene fra valgkampen høsten 2005. Disse medlemmer konstaterer videre at samtidig som Regjeringen ikke er i stand til å innfri sitt løfte om industrikraftkontrakter, vil den nå fjerne de mulighetene industrien selv har til å sikre seg mot fremtidige prisøkninger gjennom å eie egen kraftproduksjon.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet og Høyre har merket seg at Elkem mener det er en uriktig forutsetning som Regjeringen gjør, når den baserer seg på at Elkems konsesjoner i dag er underlagt gyldige vilkår om hjemfall. Disse medlemmer viset til at Elkem har fått utført to juridiske betenknninger som begge konkluderer med at vilkårene om hjemfall i konsesjoner meddelt private aktører er ugyldige, og må anses som bortfalt ved EØS-avtalens ikrafttredelse 1. januar 1994. Konsekvensen av dette vil være at Regjeringens lovforslag gjeninnfører hjemfall overfor private kraftverkseiere. En slik gjeninnføring kan etter Elkems oppfatning ikke skje uten at staten betaler full erstatning for det økonomiske tap de private kraftverkseierne påføres. En lovendring som innfører hjemfall overfor noen som i dag ikke er underlagt hjemfall, innebærer ekspropriasjon av kraftverk. Dette kan etter Grunnlovens § 105 ikke gjøres uten at de private kraftverkseierne mottar full erstatning for sitt tap.

Komiteen merker seg at elektrisitet er ein viktig energibærer i Noreg. Elektrisitet produsert ved vasskraft er ein miljøvenleg energikjelde.

Fleirtalet i komiteen, medlemene frå Arbeidarpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Kristeleg Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, viser til at dersom kraftanleggane blir overdratt til offentlege kraftverkseigarar før heimfall, kan det søkast om at vilkåret om heimfall og tidsavgrensinga omgjerer slik at konsesjonen blir tidsavgrensa utan vilkår om heimfall. Omgjeringa berører ikkje vilkår i konsesjonen eller avtale om bruk av kraft til industriproduksjon. Ved omgjering er det dermed kun vilkåret om tidsavgrensing og heimfall som blir endra.

Komiteen vil understreke betydninga av at vannkraftressursane er evigvarande. Ressursane må difor forvaltast med dette som basis.

Fleirtalet i komiteen, medlemene frå Arbeidarpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Kristeleg Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, har merka seg at lovutkastet åpner for å fortsette med inntil 1/3 privat eigarskap i vannkraftressursen. Fleirtalet meiner denne adgangen skal muliggjere ei langsiktig industriell utvikling, og at det ved konsesjonsvurderinga skal foretas ei samla vurdering av eigarkonstellasjonen si moglegheit til å forvalte ressursane i tråd med intensjonene i denne lova.

Fleirtalet viser til at dersom kraftanleggane blir overdratt til offentlege kraftverkseigarar før heimfall, kan ein søkje om at vilkåret om heimfall omgjerer slik at konsesjonen blir gjort tidsavgrensa. Vilkår i konsesjon og avtale om bruk av kraft til industriproduksjon vil fortsatt hefte på kraftanleggane i tråd med føresetnadene. Med inntil 1/3 deleigarskap i offentlege kraftverk kan industriselskapa dette gjeld, gjennom lovfesta rett til omgjering sikre seg langsiktig krafttilgang til fortsatt industriverksem.

Komiteen har merka seg at Regjeringa tar sikte på å leggje fram ein proposisjon for Stortinget om utleige av kraftverk våren 2009.

Når det gjeld eksisterande leigeordningar, ber komiteen om at ei eventuell forlenging av desse blir omtala i den same proposisjonen som blir lagt fram våren 2009 – om utleige av kraftverk.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet, Høyre og Venstre viser til at Regjeringen har varslet en utleieordning for vannkraftverk, og at denne forventes fremlagt for Stortinget i løpet av neste år. Disse medlemmer mener en slik utleieordning er bra, og vil kunne gi et viktig bidrag for å sikre dynamikk og effektiv ressursutnyttelse i vannkraftsektoren.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet har like fullt registrert at sosialistiske museumsvoaktere og ideologer kjemper imot en slik åpning for private aktører i driften av vannkraftverk. Disse medlemmer vil derfor understreke viktigheten av at Regjeringen følger opp sitt løfte overfor Stortinget om en utleieordning, og ikke endrer kurs etter at saken er ferdigbehandlet av Stortinget.

FORSLAG FRÅ MINDRETAL

Forslag frå Framstegspartiet, Høgre, Kristeleg Folkeparti og Venstre:

Forslag 1

I lov 14. desember 1917 nr. 16 om erverv av vannfall, bergverk og annen fast eiendom m.v. skal § 41 nytt første ledd lyde:

Tidsbegrensede konsesjoner om erverv av eiendomsrett til vannfall gitt til private i medhold av denne lov gjelder til 1. januar 2069. Ved konsesjonstidens utløp gjelder § 2 tredje ledd post 17 tilsvarende.

Forslag 2

I lov 14. desember 1917 om vasdragsreguleringer gjøres følgende endring:

Ny § 10 nr. 2 til erstatning for någjeldende bestemmelse som i hht. Ot.prp. nr. 61 (2007–2008) er foreslått opphevet:

Tidsbegrensede konsesjoner til vassdragsreguleringer gitt til private i medhold av denne lov gjelder til 1. januar 2069, såfremt reguleringene utnyttes i forbindelse med vannfall som omfattes av ervervs-konsesjon som i hht. § 41 første ledd i lov av 14. desember 1917 nr. 16 om erverv av vannfall m.v. gjelder til 1. januar 2069.

Forslag 3

I lov 14. desember 1917 nr. 16 om erverv av vannfall, bergverk og annen fast eiendom m.v. skal § 1 femte ledd lyde:

Når særlige hensyn foreligger, kan vedkommende departement i det enkelte tilfelle gjøre unntak fra konsesjonsplikt, forkjøpsrett og kravet om offentlig eierskap over vannfall.

Forslag frå Framstegspartiet og Høgre:*Forslag 4*

I lov 14. desember 1917 nr. 16 om erverv av vannfall, bergverk og annen fast eiendom m.v. skal § 1 første ledd lyde:

Uten tillatelse av Kongen (konsesjon) kan ingen andre enn staten med full rettsvirkning erverve eiendomsrett eller bruksrett til vannfall (fall eller stryk) som ved regulering antas å kunne utbringes til mer enn 10.000 naturhestekrefter, enten alene eller i forbindelse med andre vannfall som erververen eier eller bruker når fallene hensiktsmessig kan utbygges under ett. Konsesjonsplikten gjelder også avtaler om erverv av langsiktig disposisjonsrett til vannkraftressursene.

Forslag 5

I lov 14. desember 1917 nr. 16 om erverv av vannfall, bergverk og annen fast eiendom m.v. skal § 2 første ledd lyde:

Foretak organisert etter lov om statsforetak, norske kommuner og fylkeskommuner kan få konsesjon til å erverve eiendomsrett til vannfall på de nærmere betingelser Kongen fastsetter. Konsesjon kan også gis til bestemt selskap, foretak, lag eller sammenslutning som direkte eller indirekte er eid av et statsforetak eller en eller flere kommuner eller fylkeskommu-

ner på en slik måte at statsforetaket, kommunen eller fylkeskommunen alene eller sammen direkte eller indirekte innehar minst halvparten av kapitalen og stemmene og organiseringen er slik at det åpenbart foreligger reelt offentlig eierskap.

Forslag frå Høgre og Venstre:*Forslag 6*

Stortinget ber Regjeringen utrede en modell for hvordan Statkrafts eierandeler i de regionale kraftselskaper kan eies av staten direkte eller gjennom et annet statlig selskap.

TILRÅDING FRÅ KOMITEEN

Komiteen har elles ingen merknader, viser til proposisjonen og rår Odelstinget til å gjere slikt

vedtak til lov

om endringer i lov 14. desember 1917 nr. 16 om erverv av vannfall, bergverk og annen fast eiendom m.v. og i lov 14. desember 1917 nr. 17 om vasdragsreguleringer

I

I lov 14. desember 1917 nr. 16 om erverv av vannfall, bergverk og annen fast eiendom m.v. gjøres følgende endringer:

§ 1 skal lyde:

Landets vannkraftressurser tilhører og skal forvaltes til beste for allmennheten. Dette skal sikres gjennom offentlig eierskap på statlig, fylkeskommunalt og kommunalt nivå.

Uten tillatelse av Kongen (konsesjon) kan ingen andre enn staten med full rettsvirkning erverve eiendomsrett til vannfall (fall eller stryk) som ved regulering antas å kunne utbringes til mer enn 4.000 naturhestekrefter, enten alene, eller i forbindelse med andre vannfall som erververen eier eller bruker når fallene hensiktsmessig kan utbygges under ett. *Erverv av andre rettigheter enn eiendomsrett over vannfall som nevnt i første punktum kan bare skje med hjemmel i kapittel I.*

Konsesjon er dog ikke nødvendig ved erverv av vannfall ved skifte av ekteskapelig felleseie eller ved arv, odelsløsning eller overdragelse når erververen (arvingen) er nærmere odelsberettiget enn overdrageren (arvelateren), er dennes ektefelle eller besvogret med ham i opp- eller nedstigende linje eller i første eller annen sidelinje. Er det tidligere meddelt konsesjon på erverv av vedkommende vannfall, skal de i konsesjonen fastsatte betingelser også gjelde overfor den nye erverver (jfr. dog § 27).

Tvist om kraftmengde avgjøres ved skjønn, dersom ikke erververen vedtar å la vedkommende departement ta avgjørelsen.

Når særlige hensyn foreligger, kan vedkommen- de departement i det enkelte tilfelle gjøre unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett.

Dersom det ervervede vannfall ikke skal utnyttes til kraftproduksjon, kan Kongen gi tillatelse til erverv uten at grunnreglene i § 2 får anvendelse.

Søker konsesjonæren senere om utbygging, skal Kongen fastsette vilkår i tråd med de til enhver tid gjeldende grunnregler i loven her. Dersom utbygging påbegynnes uten at vilkår er fastsatt, får bestemmelse- ne i §§ 31 og 32 tilsvarende anvendelse.

§ 2 første ledd skal lyde:

Foretak organisert etter lov om statsforetak, norske kommuner og fylkeskommuner kan få konsesjon til å erverve eiendomsrett til vannfall på de nærmere betingelser Kongen fastsetter. Konsesjon kan også gis til bestemt selskap, foretak, lag eller sammenslutning som direkte eller indirekte er eid av et statsforetak eller en eller flere kommuner eller fylkeskommuner på en slik måte at statsforetaket, kommunen eller fylkeskommunen alene eller sammen direkte eller indirekte innehar minst to tredeler av kapitalen og stemmene og organiseringen er slik at det åpenbart foreligger reelt offentlig eierskap.

§ 2 annet ledd oppheves. Nåværende tredje til sjette ledd blir annet til femte ledd.

§ 2 tredje ledd post 1 skal lyde:

Konsesjoner som nevnt i første ledd gis på ubegrenset tid.

§ 2 tredje ledd post 10 oppheves.

§ 2 tredje ledd post 17 første ledd første punktum oppheves.

§ 2 tredje ledd post 21 oppheves.

§ 2 tredje ledd post 22 første punktum skal lyde:

Enheter som nevnt i første ledd kan få konsesjon for videre overdragelse av tidligere konsedert vannfall.

§ 2 tredje ledd post 22 tredje punktum skal lyde:

Til konsesjonen kan dessuten knyttes de betingelser som er omhandlet i post 1 til 16 og 23, og for øvrig slike vilkår som ellers ikke kan fravikes etter lovgivningen på den tid den nye konsesjonen blir gitt.

§ 2 tredje ledd post 22 fjerde punktum oppheves.

§ 2 femte ledd oppheves.

§ 3 skal lyde:

Ved direkte eller indirekte endringer av organiseringen i alle offentlige selskaper, foretak, lag eller sammenslutninger som innehar konsesjonspliktige vannfallsrettigheter etter denne lov eller tidligere lovgivning om erverv av vannfall, bergverk og annen fast eiendom, får § 2 første ledd tilsvarende anvendelse så langt den passer.

Dersom selskapet, foretaket, laget eller sammenslutningen som følge av endringer som nevnt i første ledd ikke oppfyller vilkårene i § 2 første ledd, får reglene i §§ 30, 31 og 32 tilsvarende anvendelse.

§ 4 skal lyde:

Etter søknad kan departementet treffe vedtak om at konsesjon for leie av vannfall som allerede er utbygd, forlenges for inntil 30 år av gangen. Etter søknad kan departementet treffe vedtak om at forlengelse av konsesjonsfrie inngåtte avtaler om leie av vannfall kan foretas uten konsesjon for inntil 30 år av gangen. Leieforholdet kan ikke overdras unntatt i tilfeller som nevnt i tredje ledd.

Det kan settes vilkår for forlengelser etter første ledd første punktum. § 2 tredje ledd post 2 til 12, 14, 16 og 23 får tilsvarende anvendelse så langt de passer.

Departementet kan gi samtykke til at eksisterende bruksretter, langsiktige disposisjonsretter og leieforhold som nevnt i første ledd overdras til foretak mv. som nevnt i § 2 første ledd i forbindelse med omorganisering eller liknende.

Bestemmelsene i §§ 5 a annet ledd første punktum, 30, 31 og 32 får tilsvarende anvendelse så langt de passer.

§ 5 oppheves.

§ 5 a annet ledd nytt annet punktum skal lyde:

Søknad om omgjøring av tidligere fastsatte vilkår om tidsbegrensning og hjemfall, skal innvilges så fremt konsesjonæren oppfyller vilkårene i § 2 første ledd.

§ 10 oppheves.

§ 26 første ledd skal lyde:

Kongen kan treffe vedtak om tvangsmulkt for å sikre at en plikt som følger av eller i medhold av denne lov eller vilkår som er satt for konsesjon eller vedtak i eller i medhold av denne lov, blir oppfylt. Tvangsmulkten kan fastsettes som en løpende mulkt eller som et engangsbeløp. Tvangsmulkten tilfaller statskassen og er tvangsgrunnlag for utlegg.

§ 27 nytt tredje punktum skal lyde:

Søknad om omgjøring av tidligere fastsatte vilkår om tidsbegrensning og hjemfall, skal innvilges så fremt erververen oppfyller vilkårene i § 2 første ledd.

§ 28 første ledd første punktum skal lyde:

Hvis en utlending, som ikke er bosatt her i riket, får konsesjon etter § 13, § 17 eller forestår drift som nevnt i § 18, skal *vedkommende*, på det sted eiendommen ligger eller driften foregår, ha en fullmektig som er bemyndiget til i *dennes* fravær å svare på vegne av *vedkommende* for domstolene og andre embetsmyndigheter i saker som vedrører konsesjonen, eiendommen, anlegget eller driften.

§ 28 annet ledd skal lyde:

Hva her er bestemt, skal også gjelde en korporasjon, en stiftelse eller et selskap, som ikke har sete i Norge, og som får konsesjon etter § 13 eller § 17, eller forestår drift som nevnt i § 18.

§ 29 første ledd skal lyde:

Avtale som måtte komme i strid med bestemmelse i §§ 11 eller 36, kan bare forlanges fullbyrdet såfremt konsesjon til ervervet blir meddelt.

§ 36 første og annet ledd skal lyde:

Ved erverv av *aksjer, parter eller rettigheter til aksjer eller parter* i et selskap med begrenset ansvar i et slikt antall at erververen derved blir innehaver av *aksjer, parter eller rettigheter til aksjer eller parter* som representerer mer enn en femdel av samtlige aksjer, parter eller stemmer i selskapet, *kreves* konsesjon såfremt selskapet innehar eiendomsrett eller annen rettighet som erververen ikke kunne erverve uten *konsesjon eller vedtak* etter denne lov. Konsesjonen er på samme måte nødvendig når to eller flere personer eller andre rettssubjekter enten i fellesskap eller hver for seg erverver aksjer, *parter eller rettigheter til aksjer* eller parter i et selskap med begrenset ansvar i et antall som ovenfor nevnt, når ervervet har funnet sted etter forutgående innbyrdes overenskomst. Sammen med erververens aksjer, *parter eller rettigheter til aksjer* eller parter regnes også aksjer, *parter eller rettigheter til aksjer* eller parter som enten direkte eller indirekte gjennom selskap eller på annen måte tilhører eller kontrolleres av erververen eller av noen for ham nærstående personer, selskaper eller andre rettssubjekter.

Denne lovs bestemmelser om erverv av aksjer, *parter eller rettigheter til aksjer* eller parter i selskaper med begrenset ansvar, skal også gjelde ved erverv av aksjer, *parter eller rettigheter til aksjer* eller parter i selskaper (*holdingselskaper*), som direkte eller indirekte eier aksjer, *parter eller rettigheter til ak-*

sjer eller parter som representerer en femdel av samtlige aksjer, parter eller stemmer i andre selskaper som innehar eiendomsrett eller annen rettighet som omhandlet i denne lov.

§ 36 nytt åttende ledd skal lyde:

Det kan ikke gis konsesjon som medfører at et selskap, foretak, lag eller sammenslutning som nevnt i § 3 første ledd ikke oppfyller vilkårene i § 2 første ledd.

§ 36 nytt niende ledd skal lyde:

Departementet kan gi nærmere forskrifter om meldeplikt ved endringer i det direkte eller indirekte eierskapet i selskaper som innehar konsesjonspliktige vannfallsrettigheter etter denne lov. Bestemmelsene om meldeplikt kan også inneholde krav om melding av vesentlige endringer som påvirker organiseringen i vannfalleiende selskaper, og om at § 3 annet ledd gis anvendelse innen en nærmere bestemt frist.

Ny § 37 skal lyde:

For erverv av eierandel i andre selskaper enn de som omfattes av § 36, gjelder denne lovs bestemmelser om erverv av eiendomsrett til vannfall eller annen rådighet over vannfall, så langt selskapet direkte eller indirekte innehar eiendomsrett eller annen rettighet som erververen ikke kunne erverve uten konsesjon eller vedtak etter denne lov.

Ved erverv etter første ledd kan det foretas konsesjonsbehandling eller endring av vilkår i konsesjoner meddelt selskapet, laget eller sammenslutningen som innehar vannfallsrettighetene for tidligere erverv. Erververen kan meddeles konsesjon uten at grunnreglene i § 2 tredje ledd iakttas.

Ny § 39 skal lyde:

Denne lovs bestemmelser om erverv av eiendomsrett til vannfall eller annen rådighet over vannfall skal gjelde ved erverv av mer enn 90 prosent av aksjene, partene eller rettigheter til aksjene eller partene i selskaper med begrenset ansvar som direkte eller indirekte innehar eiendomsrett eller annen rettighet som erververen ikke kunne erverve uten konsesjon eller vedtak etter denne lov.

Ved vurderingen etter første ledd av om noen har ervervet mer enn 90 prosent av aksjene, partene eller rettigheter til aksjene eller partene skal det også tas hensyn til om to eller flere personer eller andre rettssubjekter enten i fellesskap eller hver for seg erverver aksjer, parter eller rettigheter til aksjer eller parter når ervervet har funnet sted etter forutgående innbyrdes overenskomst. Sammen med erververens aksjer, parter eller rettigheter til aksjer eller parter regnes også aksjer, parter eller rettigheter til aksjer

eller parter som enten direkte eller indirekte gjennom selskap eller på annen måte tilhører eller kontrolleres av erververen eller av noen for ham nærstående personer, selskaper eller andre rettssubjekter.

Ved erverv etter første ledd kan det foretas konsesjonsbehandling eller endring av vilkår i konsesjoner meddelt selskapet som innehar vannfallsrettighetene for tidligere erverv. Erververen kan meddeles konsesjon uten at grunnreglene i § 2 tredje ledd iakttas.

§ 41 første til tredje ledd oppheves. Nåværende fjerde og femte ledd blir første og annet ledd.

II

I lov 14. desember 1917 nr. 17 om vasdragsreguleringer gjøres følgende endringer:

§ 10 nr. 1 skal lyde:

1. *Konsesjon til vasdragsreguleringer etter denne lov gis på ubegrenset tid eller for et bestemt tidsrom. I tilfeller som nevnt i post 7 første punktum skal det nedfelles vilkår etter post 4.*

§ 10 nr. 2 oppheves.

§ 10 nr. 3 annet ledd nytt annet punktum skal lyde:

Søknad om omgjøring av tidligere fastsatte vilkår om tidsbegrensning og hjemfall skal innvilges så fremt reguleringsanleggets eier oppfyller vilkårene i industrikonsesjonsloven § 2 første ledd.

§ 10 nr. 5 skal lyde:

5. Blir reguleringskonsesjonen gitt for kortere tid enn 60 år, kan det i konsesjonen fastsettes at det for avståelse skal erlegges en innløsningssum. Departementet kan gi nærmere forskrifter om beregning av innløsningsvederlaget.

§ 10 nr. 7 første punktum skal lyde:

Hvis en vannfalls- eller brukseier etter lovgivningen om erverv av eiendomsrett kun eier sitt vannfall

for begrenset tid, skal reguleringsanlegget eller andel i reguleringsanlegget følge vannfallet, når hans rett til dette opphører, selv om den etter post 1 fastsatte tid forøvrig ikke er utløpt. Såfremt denne regel ville føre til avståelse uten vederlag, før 60 år er gått, kan bestemmelsene i post 5 gis tilsvarende anvendelse på den enkelte vannfalls- eller brukseiers andel i reguleringsanlegget.

§ 12 nr. 22 oppheves.

§ 14 nr. 2 skal lyde:

2. *Reguleringskonsesjonen, reguleringsanleggene eller andeler i reguleringsanleggene kan ikke overdras uten i forbindelse med samtidig overdragelse av vannfall i samme vassdrag nedenfor anlegget. Det samme gjelder ved andre disposisjoner over konsesjonen, anleggene eller andeler i anleggene, herunder pantssettelse, arrest eller utlegg.*

§ 14 nr. 4 annet punktum skal lyde:

Hvis også eldre reguleringsanlegg i henhold til § 10 post 4 skal overgå til staten må, før konsesjonen meddeles, eldre pantheftelser, servitutter av vesentlig betydning, leierettigheter o.l. heftelser fjernes eller vike prioritet for de i konsesjonen pålagte forpliktelser, derunder også mulkter etter § 12 post 21.

§ 15 nr. 2 skal lyde:

2. Det samme gjelder når et reguleringsanlegg eller andel i reguleringsanlegg etter § 10 post 4 går over til staten i henhold til en meddelt reguleringskonsesjon.

§ 20 a første ledd oppheves. Nåværende annet ledd blir første ledd.

III

Loven trer i kraft fra det tidspunkt Kongen bestemmer. Fra samme tidspunkt oppheves provisorisk anordning 10. august 2007 om offentlig eierskap til vannkraften.

Oslo, i energi- og miljøkomiteen, den 9. september 2008

Gunnar Kvasheim
leiar

Tore Nordtun
ordførar

